

Oude Kerk, 30 juli 2023

Groene dienst

ds. Carla Borgers

gelezen: Genesis 18, 1-8 en Hebrëën 13, 1-2

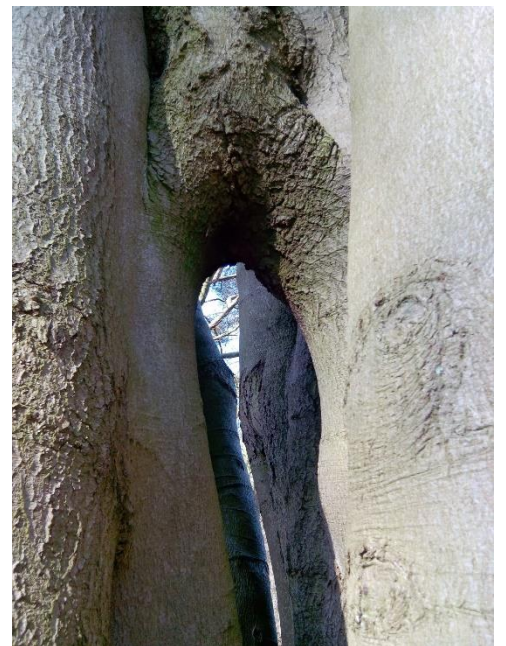
thema: Bekijk het eens van binnenuit

gegrond

verbonden

openheid

reiken naar het oneindige

overdenking

Gemeente, lieve mensen hier bijeen of digitaal bij ons, ik begin deze overdenking met een vraag. Wie van u heeft een huisdier of ooit een huisdier gehad? Heeft u zich wel eens afgevraagd wat er in hem of haar omging, wat voor gedachten er door dat koppie gingen of nog gaan? Of meent u dat een hond, een kat, een konijn, parkiet of cavia geen gedachten kunnen hebben, geen gevoelens, geen wensen? Dat ze pijn kunnen lijden, daarvan zijn we gelukkig inmiddels wel overtuigd. Als ons geliefde huisdier lijdt, lijden we mee en weten niet hoe snel we naar de dierenarts moeten rennen als het dier gewond of ziek is. We delen allang niet meer de opvatting van de Franse filosoof René Descartes, dat dieren “gevoelloze mechanismen zijn die men naar hartenlust mag gebruiken”. Toch hebben we hierin zo onze prioriteiten. Onze hond of kat mag geen pijn lijden, maar we proberen ons maar liever niet voor te stellen wat het voor een varken moet zijn om na een ellendig bestaan en een net zo ellendig transport de doodangst te moeten doorstaan vóóordat het wordt geslacht. Dat soort gedachten laten we liever niet toe, zeker niet als we net bij de super of de slager een hamlapje hebben gekocht.

Als we met dieren al zo dubbelzinnig of misschien zelfs dubbelhartig omgaan, hoe dan met de bomen? Ik weet nog heel goed hoe verschrikkelijk kwaad ik me heb gemaakt toen er in Bolsward -waar we toen woonden- zomaar een hele rij bomen was gekapt. Het verhaal was dat ze iepziekte hadden. Maar toen wij met onze hond langs de verzaagde stammen wandelden, bleken de meeste bomen helemaal geen iepen te zijn. Wat bleek later? Ze moesten weg vanwege de zichtlocatie. Ze belemmerden het zicht op een aantal bedrijven. Hieruit spreekt een instrumentele visie op bomen, op natuur. Bomen zijn van waarde voor ons in zoverre ze nut hebben. Als ze ons in de weg staan, kappen we ze, al dan niet met vergunning.

Bomen staat in de bijbel vaak voor gastvrijheid. Kijk naar het verhaal over Abraham en de drie mannen. Als hij ze ziet aankomen gaat hij ze tegemoet en wijst ze een koele plek onder de eiken van Mamre. Want, zoals we weten zorgen bomen voor koelte. Niet voor niets zijn bomen in Afrikaanse culturen plekken van ontmoeting. Ze verkoelen, geven beschutting tegen de zon én worden verbonden met spiritualiteit. Ook Abraham ontmoette God zelf in een drietal gedaanten daar onder die eiken. En ook de schrijver van de Hebreeën-brief hield de mogelijkheid van een spirituele ontmoeting open door zijn lezers te adviseren: “Houd de onderlinge liefde in stand en houd de gastvrijheid in ere, want zo hebben sommigen zonder het te weten engelen ontvangen.”

Daar kon Abraham van meepraten. Of hij nou God zelf in drie gestalten of drie boodschappers van God ontving dat wordt niet echt duidelijk. Duidelijk is wel dat het een heel bijzondere ontmoeting moet zijn geweest daar onder die bomen.

Vorige week sprak ik over een boek van de Amerikaanse theologe Sallie McFague dat ik aan het lezen ben. Het ging toen over ontlediging, over jezelf leegmaken voor

anderen, over jezelf ontdoen van je soms al te grote ego en verbinding zoeken met God, met anderen en met al wat leeft. Dit alles naar aanleiding van de tekst uit Filippienzen 2 over Christus die zichzelf ontledigde en zich vernederde tot de positie van een slaaf.

Nu gaan we proberen te kijken vanuit de positie van de natuur, vanuit de positie van de bomen. We gaan proberen te kijken van binnen uit. McFague stelt dat ons 'zelf' altijd een zelf is in relatie. We kunnen niet van ons 'zelf' spreken als we in de leegte staan. Als we geen enkele verbinding hebben met een ander mens, met een dier, met God. McFague gebruikt een mooie Engelse term 'withness'. Letterlijk vertaald is dat zoiets als met-heid. Maar dat is natuurlijk geen goed Nederlands woord, dus we moeten het omschrijven. Dan wordt het zoiets als 'met alles zijn'. Niet alleen met mensen, maar met ál het geschapene. Zoals Christus 'met ons' is in zijn ontleding. Hij bekeek de wereld vanuit onze menselijke positie. Zó kon hij vrij zijn voor mensen, open, zonder belemmeringen. Zo zouden wij ook naar de wereld kunnen kijken vanuit bijvoorbeeld de positie van een hond of een kat of een spin of vanuit de positie van een boom of een paardenbloem.

Wij zijn zó gewend om alles vanuit onze menselijke positie te bekijken. We zijn in een machtige positie geplaatst, zo menen we te lezen in het eerste scheppingsverhaal. Wij mogen heersen over de dieren en ze gebruiken. Wij mogen de aarde en al wat er is naar onze hand zetten. Alleen God is hoger dan wij. Wij zijn gewend te denken aan God als een transcendent opperwezen, als iets dat ons ver te boven gaat.

Sallie McFague stelt ons een God voor die niet transcendent, maar immanent in zijn schepping aanwezig is. God 'woont' zogezegd in de schepping, op aarde dus. En dat is tenslotte ook heel bijbels. Zegt God niet in Exodus 49 dat hij bij zijn volk woont? Is God dan niet ook in de verwondering als we oog in oog staan met een dier en proberen dat dier te verstaan, te begrijpen, als het ware in zijn huid te kruipen? Zijn we in staat om de wereld vanuit het dier te zien en te begrijpen? Of kunnen we het niet laten ons toch weer te verheffen boven het dier? Weet u, het feit dat wij kunnen spreken wil nog niet zeggen dat een dier zich niet kan uitdrukken en niet kan communiceren. Wat weten wij van diertaal? Wat weten wij van de communicatie van bomen onderling?

Toen ik op zoek was naar wat beeldmateriaal bij deze groene dienst, stuitte ik op een fotoserie van een boom of bomen met een tekst erbij van blogger John van Strijp. Een viertal van deze foto's ziet u op de schermen.

*Vandaag wandelde ik
langs deze prachtige boom...of bomen,
een fantastische veelheid en eenheid van
samenleven, omarming, openheid,
symbiose, separatie, verbondenheid,
gegrondheid, speelsheid, ruimte
en groei naar het oneindige.*

Is God ook niet in de vorm van een boom? Zoals in de boom of bomen op de foto's? Kunnen of willen wij onze wereld ook bezien vanuit de boom? Een boom die zich net als wij kan verbinden en communiceren met andere bomen via kilometers lange ondergrondse schimmeldraden.

Is het niet onze grootste zonde dat we onszelf hebben afgesloten van de rest van de schepping? Dat we ons erboven hebben gesteld op grond van een enkele bijbeltekst die je ook anders kunt uitleggen? En zouden we niet geweldig kunnen bijdragen aan het behoud van die schepping door te proberen naar de aarde en naar alles wat daar leeft te kijken vanuit een ander perspectief? Namelijk vanuit het perspectief van dat dier of die boom waarmee we op een bepaald moment contact maken?

Bekijk het eens van binnenuit is het thema van deze dienst. Dat zal nog niet meevallen. Misschien zou het ons helpen om meer met de ogen van een kind te kijken. Kinderen zijn dol op verhalen die gaan over dieren. Dieren die handelen als mensen. Zoals ik dol ben op de verhalen van Toon Tellegen, waarin dieren hun wereld en elkaar bevragen en de lezer op wijze uitspraken trakteren. Ach, we hebben nog veel te leren. Maar het kán. God daagt ons uit, verleidt ons met alles wat we in de wereld tegenkomen om er aandacht aan te geven, om in al die wezens iets van God te lezen. Want God is in de wereld, maar de wereld is ook in God. Als we willen accepteren dat we 'in' de natuur leven, dat we deel uitmaken van de natuur en dat alles met alles samenhangt en van elkaar afhankelijk is, dan zijn we op de goede weg om de aarde te redden. Dan gaan we ten diepste beseffen dat een boom niet een 'ding' is, maar een levend organisme waarmee we misschien zelfs kunnen praten. In elk geval kunnen we er 'jij' tegen zeggen, ons met die boom verbinden. Zoals we 'jij' zeggen tegen onze hond of poes omdat we er een relatie mee hebben. Dan praten we niet langer 'over' bomen, maar 'met' bomen of met dieren of met planten. Dan zijn wij mensen misschien niet langer het centrum van de wereld, maar we zullen open gaan staan voor allerlei soorten van leven. Wat een rijkdom zal dát zijn! Amen.